

## Πασχαλινά Έθιμα στη Θράκη και στην Αίνο

Το Άγιο Πάσχα για τους Έλληνες θεωρείται η ``πιο τρανή γιορτή`` που πήρε όμως ιδιαίτερη σημασία τον καιρό της Τουρκοκρατίας. Δεν σήμαινε μόνο τα πάθη και την ανάσταση του Κυρίου, αλλά ταυτόχρονα τις θυσίες και τους αγώνες για την ανάσταση του Γένους. Έτσι στα πασχαλινά λατρευτικά έθιμα ο λαός μας έδινε διπλούς συμβολισμούς.

### Σάββατο του Λαζάρου.

Στη Θράκη τα πασχαλινά έθιμα άρχιζαν από το Σάββατο του Λαζάρου, του Φτωχολάζαρου όπως χαρακτηριστικά τον αποκαλούν οι γυναίκες. Ο Φτωχολάζαρος είναι από τις πιο συμπαθητικές θρησκευτικές φυσιογνωμίες του Χριστιανισμού. Ιδιαίτερα εντυπωσίαζε η νεκρανάστασή του και η παραμονή του στον κάτω κόσμο. Ο λαός μας φαντάζεται τον Λάζαρο μετά την ανάστασή του αγέλαστο. Κάποια παράδοση λέει ότι μόνο μια φορά ο Λάζαρος χαμογέλασε όταν είδε έναν χωριάτη να κλέβει μια στάμνα. Και αυτό γιατί σκέφτηκε : `` για δεσ πως φεύγει με το κλεμμένο σταμνί ! Ξεχνά πως κι αυτός είναι ένα κομμάτι χώμα σαν το λαγήνι! Τόνα χώμα κλέβει τ`άλλο!``

Το πρωί της ημέρας αυτής οι νοικοκυρές ζυμώνουν για τα παιδιά τους ``Λαζάρηδες``, κουλουράκια με ανθρώπινη μορφή. Οι ``Λαζάρηδες`` είναι για την ψυχή του Λάζαρου. Σχετικό είναι και το δίστιχο :

*Όποιος ζυμώνει και δε με πλάσσει*

*Το φαρμάκι μου να πάρει.*

Του Λαζάρου τα παιδιά γύριζαν κατά ομάδες, από σπίτι σε σπίτι, και τραγουδούσαν τα ``λαζαρικά``. Σε πολλά χωριά της Θράκης που διατήρησαν τα παραδοσιακά έθιμα τους, γυρίζουν μόνο τα κορίτσια με κόκκινα φορέματα, οι ``Λαζαρίτσες`` ή ``Λαζαρίνες`` κρατώντας κούκλα ή κόπανο ή ρόκα τυλιγμένη με πολύχρωμα κουρέλια τραγουδώντας :

*Βάγια βάγια του βαγιού τρώνε ψάρι και κολιό*

*Και την άλλη Κυριακή τρων` το κόκκινο αβγό.*

*Ήρθαν τα Βάγια ήρθε και του Λαζάρου η γιορτή*

*Για να μάσουμε αβγά πέντε, έξι και εφτά*

*Για να βλογήσει ο Χριστός και ο αφέντης Λάζαρος...*

### Κυριακή των Βαΐων

Το πρωί πήγαιναν όλοι στην εκκλησία να πάρουν τις βάγιες, κλαδιά δάφνης ή φοίνικα. Όταν επέστρεφαν στα σπίτια τους, οι νοικοκυρές γύριζαν τα δωμάτια κουνώντας τις βάγιες και λέγοντας `` μέσα βάγιες και χαρές όξω ψύλλοι, κόριζες``. Μετά έκαναν ένα στεφανάκι με τις βάγιες και το έβαζαν στο εικονοστάσι για το ξεμάτιασμα.

Το έθιμο να δίνει ο παπάς βάγια το καθιέρωσε η Εκκλησία μας από τον 9<sup>ο</sup> αι. σε ανάμνηση της θριαμβευτικής εισόδου του Κυρίου στα Ιεροσόλυμα.

Το βράδυ πήγαιναν στην ολονύχτια (Νυμφίο).

Στη Θράκη αλλά και σε άλλα μέρη συνηθίζονται τα ``βαγιοκτυπήματα``. Οι γυναίκες χτυπούσαν με βάγια τις έγκυες για να ``λευτερωθούν`` πιο εύκολα.

### Μεγάλη Εβδομάδα

Είναι η εβδομάδα του μεγάλου Πάθους και του γενικού χριστιανικού πένθους. Κάθε διασκέδαση και απασχόληση απαγορεύεται. Οι μόνες δουλειές που επιτρέπονται είναι το καθάρισμα του σπιτιού, το μαγείρεμα το βράσιμο των αβγών και το ζύμωμα. Οι μέρες πρέπει να περάσουν με νηστεία και με θρησκευτική κατάνυξη.

### **Μεγάλη Τετάρτη**

Γίνεται το ευχέλαιο στην εκκλησία και σε πολλά σπίτια. Ο παπάς ευλογεί τα αβγά και το αλεύρι. Επίσης παρασκευάζεται και το προζύμι για τα κουλούρια. Οι νοικοκυρές ζύμωναν πρόσφορα και τα πήγαιναν στην εκκλησία. Από αυτά έριχνε ο παπάς μικρά κομμάτια στη Θεία Κοινωνία της Μ. Πέμπτης που τα έλεγαν ``μαργαριτάρια``.

### **Μεγάλη Πέμπτη**

Αυτή τη μέρα δε δούλευαν για να μη πέσει χαλάζι και καταστρέψει τα σπαρτά. Οι νοικοκυρές έβαφαν τα αβγά με ``βάριτζι`` ή με ξύλο του Χριστού στη Σηλυβρία ή με το ριζάρι στην Αίνο ( το ξύλο του Χριστού ήταν σε μορφή ροκανιδιού, ενώ το ριζάρι είναι χόρτο που χρησιμοποιείται και σήμερα για τη βαφή νημάτων). Στη βόρεια Θράκη έβαφαν με φύλλα αμυγδαλιάς και κίτρινα αβγά. Υπάρχει μια συνήθεια στα θρακιώτικα σπίτια και το έχουν για καλό, να ξυπνάει η νοικοκυρά από τα χαράματα και να κρεμάει ένα κόκκινο πανί (κοκκινοπεφτιάτικο) στο παράθυρο. Επίσης κρατούσαν τη μπογιά από τα αβγά σαράντα μέρες, επειδή πίστευαν ότι είναι του Χριστού το αίμα. Αν υπήρχε αβγό από μαύρη κότα το έβαφαν πρώτο και το έβαζαν στο εικονοστάσι. Όποτε έπιανε μπόρα το χρησιμοποιούσαν μαζί με τη πυροστιά που την έβαζαν ανάποδα στην αυλή για να διώξουν το χαλάζι. Με αυτό το αβγό σταύρωνε η νοικοκυρά τα μέλη της οικογένειας λέγοντας ``κόκκινο αβγό κόκκινα μάγουλα``. Αν φυλαχτεί κοκκινοπεφτιάτικο αβγό επτά χρόνια γίνεται ``κρατητήρα`` δηλ. φυλαχτό για το ``μάτι``.

Τη Μ. Πέμπτη ζυμώνουν επίσης τα τσουρέκια. Στην Θράκη την ημέρα αυτή τρώνε φακές, γιατί πιστεύουν ότι είναι τα δάκρυα της Παναγίας. Κρατούν νερόβραστες φακές και για τη Μ. Παρασκευή.

Στην Αίνο κρεμούσαν στον Εσταυρωμένο πετσέτες κεντημένες και πουκάμισα (τάματα) για την καλή υγεία. Τα αφιερώματα αυτά η εκκλησία τα διέθετε σε πλειοδοσία στα πανηγύρια και έδινε τα χρήματα για κοινωφελείς σκοπούς. Μετά τα δώδεκα ευαγγέλια πολλές γυναίκες ``ξενυχτούσαν`` τον Χριστό. Περνούσαν τη νύχτα ψέλνοντας ύμνους και θρησκευτικά άσματα, ένα από αυτά είναι :

*Σήμερα μαύρος ουρανός σήμερα μαύρη μέρα  
Σήμερα όλοι θλίβονται και τα βουνά λυπούνται  
Σήμερα βάλανε βουλή οι άνομοι Εβραίοι  
Οι άνομοι και τα σκυλιά και τρισκαταραμένοι  
Ο Κύριος θέλησε να μπει σε περιβόλι  
Να λάβει δείπνο μυστικό για να το λάβουν όλοι...*

Τη Μ. Πέμπτη και τις δύο επόμενες στη Θράκη τις αποκαλούν ``δρύματα``. Τις μέρες αυτές ούτε πλένουν, ούτε απλώνουν γιατί καταστρέφονται τα σπαρτά και τα αμπέλια.

Γενικά οι Θρακιώτες πίστευαν πως έβγαιναν οι ψυχές από τον Άδη, ύστερα από παράκληση της Παναγίας και μένουν στον πάνω κόσμο μέχρι της ``Γονατιστής`` (Πεντηκοστή).

### **Μεγάλη Παρασκευή**

Τη μέρα αυτή ο λαός μας συμμετέχει στο δράμα του Θεανθρώπου. Στη Θράκη οι γυναίκες ντυνόταν στα μαύρα. Στην Αίνο δεν άναβαν φωτιά ούτε να μαγειρέψουν αυτή τη μέρα, ούτε έστρωναν τραπέζι. Το πρωί τα κορίτσια στόλιζαν τους επιταφίους με λουλούδια και τσεβρέδες. Ο κόσμος θα χαιρετούσε πρώτα τον Εσταυρωμένο κι ύστερα τα παιδιά περνούσαν τρεις φορές κάτω από τον Επιτάφιο για να είναι γερά.

Όλη την ημέρα οι γυναίκες φύλαγαν τον Επιτάφιο, έγραφαν και τα ονόματα ζωντανών και πεθαμένων που θα τα μνημόνευε ο παπάς. Οι καμπάνες χτυπάνε λυπητερά όλη τη μέρα.

Η πομπή της περιφοράς του Επιταφίου ήταν μοναδική σε επιβλητικότητα, συγκίνηση και μυσταγωγία. Ο κόσμος ακολουθούσε με αναμμένες λαμπάδες. Η λιτανεία γύριζε σε όλους τους δρόμους σαν ένα ολόφωτο ποτάμι.

Σε πολλά μέρη κατά την περιφορά του Επιταφίου άναβαν φωτιές. Η νοικοκυρά όταν σήμανε η καμπάνα για τον Επιτάφιο έριχνε μπροστά στην πόρτα κληματόβεργες και έβαζε φωτιά. Την ώρα που περνούσε ο Επιτάφιος έριχναν στη θράκα μοσχολίβανο. Ο παπάς σταματούσε και έκανε δέηση.

Στην Αίνο αλλά και σε άλλα μέρη γινόταν δημοπρασία για τον Σταυρό, ο νέος που έδινε τα πιο πολλά χρήματα τον σήκωνε κατά την περιφορά του Επιταφίου. Όταν γύριζαν στην εκκλησία, ο νέος έπαιρνε το στεφάνι. Τα λουλούδια τα μοίραζαν στους πιστούς για ``αγιοτικά``, με αυτά καπνίζονταν οι ματιασμένοι και όσοι είχαν πονοκέφαλο.

Στο Σουφλί έχουν έναν ωραίο θρύλο για την Μ. Παρασκευή :  
*Η Παναγία έκλαιγε για τον Χριστό. Όλα τα ζώα για να την παρηγορήσουν της έφερναν διάφορα δώρα. Η χελώνα έβρασε λίγη φακή, την έβαλε στο καύκαλό της και σιγά-σιγά έφθασε στο σπίτι της Παναγίας. Στο κατώφλι όμως σκόνταψε και χύθηκε η φακή. Η Παναγία βλέποντας την κωμική σκηνή παρά την πίκρα της γέλασε, αλλά αμέσως θυμήθηκε το μαρτύριο του παιδιού της και είπε ``σταύρωσαν το μονάκριβό μου κι εγώ γελώ, να σκουληκιάσουν τα χείλη μου`` ! Και τότε ένα σκουλήκι περπάτησε στα χείλη της. Το πήρε στο χέρι της και το ευλόγησε, ``για να ζουν από εκείνο οι φτωχοί``! Έτσι γεννήθηκε το κουκούλι και το έθιμο να τρώμε φακές και τη Μ. Παρασκευή.*

### **Μεγάλο Σάββατο**

Το πρωί του Μεγάλου Σαββάτου στόλιζαν την εκκλησία με κλαδιά δάφνης. Όταν ο παπάς έλεγε ``Ανάστα ο Θεός κρῖνον τήν γῆν`` και σκορπούσε τα

φύλλα δάφνης, οι γυναίκες προσπαθούσαν να αρπάξουν τα φύλλα πριν πέσουν κάτω και τα χρησιμοποιούσαν για το ξεμάτιασμα.

### **Κυριακή του Πάσχα**

Την Κυριακή του Πάσχα στις δύο το πρωί έβγαινε ο κανδηλανάφτης με την κουδούνα ( δύο ξύλα που τα χτυπούσε δυνατά) και καλούσε τους πιστούς στην εκκλησία.

Το ``Χριστός Ανέστη`` το έλεγε ο παπάς στον αυλόγυρο και μετά όλοι μαζί έμπαιναν στην εκκλησία. Σχεδόν ξημερώματα γινόταν η απόλυση και όλοι με αναμμένα κεριά γύριζαν στα σπίτια τους.

Μόλις έμπαιναν στο σπίτι αλληλοασπάζονταν λέγοντας ``Χριστός Ανέστη`` και τσούγκριζαν ( τσατεύανε) τα κόκκινα αβγά ( ``ξεβούλωναν`` το στόμα τους με αβγό όπως το είχαν ``βουλώσει`` την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς), έπιναν γάλα, έτρωγαν τσουρέκι με κασέρι και έτρωγαν επίσης και μαγειρίτσα.

Όσοι άντεχαν πήγαιναν και στη δεύτερη Ανάσταση.

Το μεσημέρι της Κυριακής έτρωγαν αρνί στη σούβλα ή ψητό με πατάτες, σαρμάδες, μηλίνας κ.ά. Το πασχαλιάτικο γλύκισμα της Θράκης ήταν το παντεσπάνι. Στην Αίνο τη μέρα αυτή ετοιμάζαν και ``κλικούδια`` (κουλούρια).

Στην Αίνο μετά την Ανάσταση ο κανδηλανάφτης έκλεινε την πόρτα της εκκλησίας και παρίστανε τον Σατανά. Στεκόταν πίσω από την κλειστή πόρτα για να εμποδίσει τους πιστούς να μπουν. Ο ιερέας αρχικά διαλεγόταν μαζί του και ύστερα σπρώχνοντάς τον έμπαινε μέσα στο ναό θριαμβευτικά κρατώντας την εικόνα της Αναστάσεως και το αναμμένο λαμπροκέρι. Ακολουθούσαν όλοι οι πιστοί.

Την εποχή του Χαμίτ οι παπάδες στην Αίνο περίμεναν να έρθουν τα αφεντικά για να πουν το ``Χριστός Ανέστη``. Στην τελετή παραβρισκόταν και ένοπλο απόσπασμα ``Τζανταρμάδων``. Ο ψάλτης διάβαζε προκαταβολικά τα εξής : `` καθ' ύψηλήν επιταγήν του Σεπτοῡ ήμ̄ων Σουλτάν' Αβδούλ Χαμίτ απαγορεύονται αυστηρώς οι πυροβολισμοί. Πας ὅστις φοραθῆ πυροβολῶν θα τιμωρῆται αυστηρότατα``.

Παρ'όλα αυτά χαλούσε ο κόσμος από το τουφεκίδι. Από τα παράθυρα των σπιτιών που κοιτούσαν στις αυλές ξεμύταγαν οι κρυμμένοι ``γκράδες`` και οι χριστιανοί έβγαζαν το άχτι τους. Οι Τούρκοι άρχιζαν να πυροβολούν στην τύχη αλλά ποτέ δεν έβρισκαν τους ενόχους.

Όταν γύριζαν οι πιστοί στο σπίτι άναβαν την καντήλα, τσούγκριζαν αβγά και έπιναν ένα φλυτζάνι ζεστό ζωμό κρέατος για να ``στρώσ`` το στομάχι τους``. Αργότερα κάθονταν στο πασχαλινό τραπέζι.

Τα ``ανεστημένα`` αβγά (αυτά που παίρνουν οι πιστοί μαζί τους στην εκκλησία για να τα τσουγκρίσουν με το ``Χριστός Ανέστη``) θεωρούνται ότι έχουν ξεχωριστές ιδιότητες. Στο φως της Αναστάσεως αποδίδεται δύναμη που αποτρέπει το κακό και ενισχύει την παραγωγικότητα.

Τα ``λαμπροκέρια`` τα φυλάνε για να σταυρώσουν άρρωστο ή ματιασμένο. Πολλοί άναβαν λαμπροκέρι όταν έπεφτε χαλάζι. Σε πολλά χωριά μας ακόμη και σήμερα όταν οι πιστοί γυρίζουν στο σπίτι από την εκκλησία και πριν ακόμα μπουν μέσα λένε στα δένδρα τους ``Χριστός Ανέστη``, για να κάνουν καρπούς και καψαλίζουν ελαφρά το τρίχωμα των ζώων τους με την αναμμένη λαμπάδα για να είναι παραγωγικά.

Το Πάσχα συνηθίζονταν οι εκδρομές, τα κοινά γεύματα στην εξοχή κι οι χοροί που συνεχίζονταν από τις κοπέλες κάθε βράδυ στις αυλές των σπιτιών μέχρι της Αναλήψεως για να έχουν καλή σοδειά.

Στους χορούς που γίνονταν στις πλατείες των χωριών την Κυριακή του Πάσχα βλέπονταν τα παλικάρια κι οι κοπέλες και αποφασίζονταν πολλοί αρραβώνες.

`` **Άσπρο Σάββατο**`` ονόμαζαν στην Ανατολική Θράκη το πρώτο Σάββατο μετά την Ανάσταση. Έλεγαν ότι εκείνη την ημέρα η Παναγία έπλυνε τα νεκρώσιμα ρούχα του Χριστού. Επίσης την ημέρα αυτή λούζονταν `` για ν'ασπρίσ'νε``. Γενικά την εβδομάδα μετά την Ανάσταση την ονόμαζαν ``ασπροβδομάδα``.

#### Βιβλιογραφία :

Καλ. Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, *Λαογραφικά Θράκης* (τόμος Α'), Αθήνα 1979  
Κώστας Θρακιώτης, *Λαϊκή Πίστη και Λατρεία στη Θράκη*, ΡΗΣΟΣ, Αθήνα 1991